

**КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВА РОБОТА
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ
У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Єфіменко В. П.

вихователь

**Прилуцька спеціальна загальноосвітня
школа-інтернат І-ІІ ступенів
м. Прилуки, Чернігівська область, Україна**

Актуальність проблеми зумовлена основною метою діяльності спеціального загальноосвітнього закладу – створення оптимальних умов для становлення особистості кожної дитини відповідно до особливостей її психічного та фізичного розвитку, індивідуальних можливостей та здібностей. Успішно навчати дітей з різними інтелектуальними можливостями, створювати для них психологічно комфортне середовище можливо лише в умовах комплексної корекційно-розвиткової роботи.

Посилення корекційно-розвиткової роботи забезпечуватиме дітям з особливими освітніми потребами можливість у майбутньому брати активну участь у трудовому та соціальному житті. У спеціальному навчальному закладі загальні завдання навчання і виховання вирішуються у поєднанні зі спеціальними, у число яких входить і корекція порушень комунікативного розвитку учнів [1, с. 14]. Необхідною умовою формування соціально активної і духовно багатой особистості є оволодіння мовленням як засобом спілкування. У дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у зв'язку із загальним недорозвитком психіки збагачення досвіду протікає уповільнено й спотворено. Аномально розвинені практична та пізнавальна діяльності не можуть сприяти швидкому накопиченню уявлень і не стимулюють появу нових інтересів та потреб. Дослідження в галузі спеціальної психології та педагогіки (О. Агавелян, В. Синьова, М. Матвєєвої, О. Хохліної, М. Супруна та ін.) показали, що наявність інтелектуального дефекту в розумово відсталих школярів негативно впливає на розвиток міжособистісного спілкування, призводить до значних недоліків у формуванні уявлень про оточуючих людей й у встановленні повноцінних контактів з ними.

Корекційно-розвиткова робота для формування комунікативних умінь – важливий складник освітнього процесу спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку, яка покликана сприяти цілеспрямованому подоланню порушень мовлення та вдосконаленню мовних, мовленнєвих і соціально-комунікативних умінь і навичок у зазначеній категорії дітей. Вона спрямована на подолання порушень мовленнєвого розвитку (фонетико-фонематичного недорозвитку, загального недорозвитку мовлення III і IV рівнів, дизартрій, дисграфій і дислексій)

та формування на цьому підґрунті ключової комунікативної компетентності у зв'язку з розвитком основних предметних компетентностей: мовної, мовленнєвої, читацької, соціокультурної у дітей з особливими освітніми потребами.

Метою статті полягає у висвітленні особливостей корекційно-розвиткового навчання дітей з ООП в спеціальній школі з метою формування комунікативних умінь.

Під впливом спеціального навчання, яке має корекційну спрямованість, у дітей з порушенням інтелектуального розвитку відбуваються позитивні зрушення в мовленнєвій діяльності.

На основі аналізу праць зарубіжних та вітчизняних науковців ми розглядаємо комунікативні вміння як особистісні якості, необхідні людині для повноцінної реалізації спілкування, міжособистісної взаємодії, які проявляються в усвідомлених комунікативних діях школярів, в умінні будувати свою поведінку відповідно до завдань спілкування, вимогам ситуацій та особливостей співрозмовника [3].

Нині вітчизняна спеціальна педагогіка в пошуках ефективних засобів корекції комунікативних порушень у дітей з особливими освітніми потребами й орієнтується на застосування сучасних дієвих підходів, де провідна роль належать вправам різних типів. Адже свідоме засвоєння знань можливе лише за умови активної діяльності учня на уроці, а самостійності діти набудуть у практичній діяльності. Така робота має передбачати не лише репродуктивні завдання, а й проблемні, творчі, у процесі яких діти долатимуть труднощі, міркуватимуть, пропонуватимуть власні шляхи й способи дій. Така діяльність збільшить зону найближчого розвитку дітей, що і відповідає принципу корекційної спрямованості навчання [5].

Г. Михайловська пропонує застосування своєї класифікації комунікативних вправ, зокрема таких: комплексні (засвоєння мовної одиниці, її значення, форми, функції, способи вживання в мовленні); передмовленнєві (імітаційні, конструктивні і трансформаційні завдання, які допомагають оволодіти передмовленнєвими навичками – орфоепічними, лексичними, граматичними, правописними); мовленнєві (завдання, побудовані на основі тексту, навчальної мовленнєвої ситуації, ситуативно-тематичної групи слів, спрямовані на самостійне моделювання мовленнєвої ситуації) [2]. Комунікативні вправи повинні пронизувати весь освітній процес у школі і реалізовувати взаємозв'язок мовного та мовленнєвого навчального матеріалу з комунікативною ситуацією, тобто здійснюватися на ситуативній основі. Наприклад, гра «У продуктовому магазині»: 1. Ви прийшли до магазину купити хліб. Як ви звернетесь до продавця? 2. Запитайте у перехожого, де знаходиться магазин, який вам потрібен? 3. Запитайте у продавця, скільки коштує батон білого хліба?; робота в парах – гра «Хто це? Що це?»: рідна, лагідна, найдорожча – *мама*; білий, холодний, пухкий – *сніг*; колючий, маленький, сіренький – *їжак*; жовтий, кислий, круглий – *лимон*; вправи із завданнями на вибір: скоротіть речення до 4-х, 2-х слів, переставте слова в реченні, замініть одне слово; вправа на усвідомлення змісту «Так чи не так?»: *Улітку Миколка катався на ковзанах*; вправа на уважність: «Послухай, запам'ятай. Які помилки ти помітив?»: *Кукурикає собака. Нявчить кінь*; узагальнення через протиставлення: *дуб – дерево, а смородина – ...плаття – одяг, а черевики – ...*

В учнів із вадами інтелекту проявляються порушення і в розумінні зверненого до них мовлення. Вони часто навіть не можуть співвіднести зміст фрази з відповідним малюнком. Недоступними для їхнього розуміння є метафори, прислів'я. Вони розуміють їх буквально. Учні з особливими освітніми потребами погано володіють словотворенням, не володіють мовленням на довільному рівні, тому не розрізняють правильно і неправильно побудованих як за смыслом, так і за граматиною фраз. І тільки корективне навчання у спеціальній школі сприяє подоланню вад граматичної будови мовлення дітей з особливими освітніми проблемами. Учні навчаються правильно будувати прості поширені речення, уживати різні граматичні конструкції.

Отже, для них необхідно зменшити обсяг завдань та їхню кількість, а складність повинна бути доступною. Для цього у процесі навчання доцільно застосовувати індивідуальні картки із завданнями відповідної складності та перфокарти, у які треба лише вставити відповідне слово (немає потреби переписувати такі завдання в зошит, якщо дитина має слабкі чи недостатні навички письма).

Діти з особливими освітніми потребами, як правило, не мають достатніх навичок самостійної роботи, їм потрібен постійний контроль за виконанням завдань (щоб вони не відволікалися та не втрачали напряму діяльності). Діти з особливими освітніми потребами потребують неодноразового повторення вчителем інструкції щодо виконання того чи іншого завдання. Тому вчитель має переконатись, як і наскільки точно учень зрозумів, що від нього вимагають, і лише після цього дозволяє виконувати завдання. У разі потреби має надати учневі додаткові роз'яснення щодо виконання завдання.

Учитель повинен уміти підтримувати в дитини впевненість у своїх силах, прагнення до пізнавальної діяльності; запобігати їй адекватно реагувати на зміни в психічній діяльності, поведінці та загальному стані дитини. Серед видів роботи з дітьми зі зниженою наукованістю слід приділяти увагу завданням на запам'ятовування, формування зосередженості та спостережливості, вправам на аналітичне сприймання, тобто вміння розчленувати зображений предмет чи явище на окремі елементи. Особливо приваблюють таких дітей ігрові моменти у процесі навчання, створення ситуації успіху.

Отже, освітній корективний процес орієнтований на роботу з дітьми, які мають порушення інтелектуального розвитку, орієнтований на кінцевий результат – розвиток особистості та її соціальну реабілітацію.

Література:

1. Агавелян О. К. *Общение детей с нарушениями умственного развития: автореф. дис. ... д-ра психол. Наук* / О. К. Агавелян – М.: АПН СССР, НИИ дефектологии, 1989. – 34 с.
2. *Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах.* / [за ред. М. І. Пентиліюк]. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.
3. Пентиліюк М. І. *Текст як основа формування риторичних умінь і навичок учнів* / М. І. Пентиліюк // *Українська мова та література в школі.* – 2008. – № 1. – С. 4–6.
4. Соботович С. *Засвоєння розумово відсталими дітьми граматичних категорій та абстрактного лексико-граматичного значення слова* / Соботович С., Тищенко В. // *Дефектологія.* – 1998. – № 4. – С. 2–7.
5. Хохліна О. П. *Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку* / О. П. Хохліна. – К.: Педагогічна думка, 2000. – 325 с.